

2022 YILI KALEHİSAR ÖREN YERİ ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI

Archeological Excavations of Kalehisar of 2022

Mustafa Kemal ŞAHİN¹

Ali Rıza BİLGİN²

Özet

Çorum İli, Alaca İlçesi, Mahmudiye Köyü, Kalehisar Ören Yerinde 05 Ağustos 2022-09 Eylül 2022 tarihleri arasında, 112/262³ numaralı parselde yer alan yapının tespiti için kazı öncesinde gerekli belgelendirme ve temizlik çalışmaları yapılmış, alan plan kare sistemi içerisinde 10.00x 10.00 m. boyutlarında bölümlere ayrılarak çalışmalar sürdürülmüştür. 2019 yılında yaptığımız jeo-manyetik araştırmalar sonucunda belirlenen yapıların yoğun olduğu alanda söz konusu yapının bulunması, kent merkezinde belirlenen yeni bir yapının varlığını kanıtlamaktadır. Dolayısıyla şu anda han/saray (?) olduğu düşünülen yapının belirlenen kısımlarının varlığı, ileride yapılacak çalışmalar ve kentin öneminin ortaya konulması yönünden de önem taşımakta, daha da önemlisi kent olduğu düşüncesinin kanıtını oluşturuyor. Özellikle çini ve sırlı seramik ve gelişmiş kalitede seramiklerin varlığı bu yapının önemini yine ortaya koyuyor. Diğer yandan medrese, han ve 112/262 numaralı parseldeki yapının duvar örgü tekniği moloz taş+ kırma taşın dönüşümlü kullanılması yönüyle benzerlik göstermesi, aynı süreçte XIII. yüzyılın içerisinde yapıldığı düşüncesini oluşturmaktadır. Doğallıkla ilerideki süreçte yapılacak arkeolojik kazı çalışmaları ile söz konusu yapının işlevsel özelliğinin belirlenmesi yapı ile ilgili daha geniş değerlendirmelerin yapılmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalehisar- Selçuklu- Şehir- Mimari- Kazı

¹ Prof. Dr. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü AYDIN mksahin@adu.edu.tr

² Arş. Gör. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü ISPARTA ali.bilgin@sdu.edu.tr

³ Belirtilen alan genel kazı alanı haritasında (H/1 7-8, 9-10) bulunmaktadır. Daha öncesinde yapılan çalışmalarda J-11 olarak adlandırılmıştır.

Abstract

Prior to excavation between 05 August 2022 and 09 September 2022 of the site the documentation and cleansing of the area were carried out in order to locate the body of the building extant in the plot no 112/262 province of Çorum, sub province, of Alaca, Mahmudiye Village, Kalehisar ruins. The plot of ground was marked by grids measuring 10.00 m by 10.00 and then the researches have been conducted. As a result of the geo-magnetic scanning we made in the area in 2019 the dense architectural structures detected in the vicinity and the said building, being in the very vicinity of mapping, proves that there is a new building in the centrum. The architectural body, extant and revealed so far, that is currently thought to be a caravanserai bears significance in terms of revealing the status of the place as a province, still more importantly exhibits the proof of the thought that this is a city. Especially the presence of high quality ceramic and glazed earthenware proves the significance of this building. The building technique of the wall in parcel no 112/264 and the wielding of rubble stone + hewn stone interchangeably pose similarity, which supports the thought that the structure was built within the XIIIth century in the same process. Further excavations and researches that are to be made in the future will naturally better reveal the function of the building offering wider scope about it.

Keywords: Kalehisar- Seljuk- City- Architecture- Excavation

Giriş

Orta Bölgesi içerisinde Anadolu Selçuklu dönemi yapılaşma oranının belirlenmesi yönünde günümüze gelen ve gelemeyen 180 (Yüz seksen) yapının varlığı bu yönden önemlidir (Şahin 2014: 369-419). Çorum özelinde yapılan çalışmalarda Anadolu Selçuklu dönemine ait yapılaşma sayısında önemli oranda bir artışın olduğu saptamakla birlikte (Şahin 2008: 641-655.; Şahin 2018: 177-200.; Şahin 2021a: 547-560), Kalehisar bilinenin ötesinde bilinmeyen yapıların tespiti yönüyle önemli bir kent olarak belirlemekte, bu da doğal olarak Çorum'un Anadolu Selçuklu Dönemi içerisindeki önemini ortaya koymaktadır.

Genelinde *Ortaçağ Anadolu Türk Sanatı Arkeolojisi*, özelinde *Anadolu Selçuklu Sanatı ve Arkeolojisi* oluşumunun yerleştirilmesi, Anadolu'da Selçuklu dönemi içerisinde sanatsal ortamın anlaşılması, dönem sanatının ortaya konulması son derece de önemli bir konudur. Bu nedenle Kalehisar'da yapılan ve devam edecek olan çok yönlü (multidisipliner) bilimsel çalışmalar büyük katkı sağlayacak yöndedir (Şahin 2023b: 605-620).

Bu düşünceden hareketle bölgede araştırmalara başlanılmış, 2017 yılı Ağustos ayında 14-23 Ağustos 2017 tarihleri arasında "Orta Karadeniz'de Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları: Çorum-I Yüzey Araştırması" (Proje Numarası: YA011902-2017) (Şahin 2019: 135-150.; Şahin 2021a: 547- 560) başlıklı yüzey

araştırması, 2019 yılı Ağustos ayında 19.Ağustos.2019-03.Eylül. 2019 tarihleri arasında “Orta Karadeniz’de Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları: Çorum-I Yüzey Araştırması” (Proje Numarası: YA011902-2019) başlıklı yüzey araştırması (Kalehisar özelinde), 2020 yılı Ağustos ayında 17.Ağustos.2020-03.Eylül. 2020 tarihleri arasında “Orta Karadeniz’de Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları: Çorum-I Yüzey Araştırması” (Proje Numarası: YA011902-2020) (Şahin 2021b: 670-699.; Şahin 2022a: 815- 854.; Şahin 2022(b) 417-433.; Şahin 2023(b): 605-620) başlıklı yüzey araştırması (Kalehisar özelinde) gerçekleştirilen çalışmalarda elde edilen veriler yapılan kazı çalışması için bir alt yapı oluşturmuştur. 2021 yılında da Çorum Müze Müdürlüğü Başkanlığında ve Doç. Dr. Mustafa Kemal Şahin’in Bilimsel Sorumluluğunda arkeolojik kazı çalışması gerçekleştirilmiş, 07.07.2022 tarih ve 577 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün 28.07.2022 tarih ve E-94949537-160.01.01-2744659 sayılı yazıları gereğince 2022 yılında arkeolojik kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Ayrıca kazı çalışmalarına destek sağlamak amacıyla “*Kalehisar Arkeolojik Kazı Çalışmaları*” Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğüne verilen ve kabul edilen proje ile desteklenmektedir⁴. Söz konusu yapılan çalışmalarda Kalehisar’da önemli oranda taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına rastlanması kentin önemini kanıtlamış ve kanıtlayacak durumdadır, Doğallıkla bundan sonraki yapılacak çalışmalar *Anadolu Selçuklu Sanatı ve Arkeolojisi* için önemli olmakla birlikte, Kalehisar kentinin genelinde *Ortaçağ Anadolu Arkeolojisi*ne kazandırılması gerekmektedir.

Çorum İli, Alaca İlçesi, Mahmudiye Köyü, Kalehisar Ören yerinde mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait (Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü)⁵ olan 112/262 numaralı parselde (Konum:40 derece16 dakika 02.8.N 34 derece 42 dakika 54.6 E); 25 Temmuz 2022- 05 Ağustos 2022 tarihleri arasında kazıya hazırlık çalışmalarının ardından *05 Ağustos 2022 günü başlanmış 09.09.2022 sonlandırılmıştır*⁶. Çalışmalarda ilk gün alanda tüm ekip üyelerinin katılımıyla daha detaylı ve kazı yapılacak kısımda ot ve çevre temizliği yapılmış devamında da planlandığı üzere kazı, temizlik ve belgeleme çalışmalarıyla devam edilmiştir⁷.

⁴ ADÜ Bap Proje No: Çorum Alaca/Mahmudiye Köyü Kalehisar Arkeolojik Kazı Çalışmaları (FEF-22008)

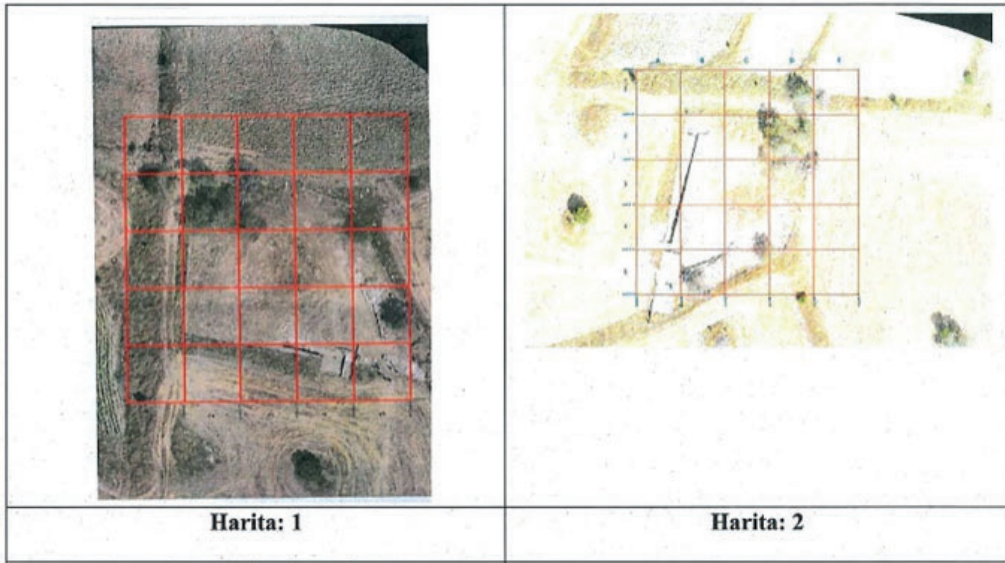
⁵ Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nün 25.10.2021 tarih ve 136488 sayılı yazıları gereğince verilen izin.

⁶ Çorum Valisi Sayın Mustafa Çiftçi önderliğinde yerel makamların desteği ile 2023 yılı çalışma döneminde kazı evi olarak prefabrik bir evin yapımı sağlanmış, çalışma bürosu olarak kullanılan Köy Konağının bu amaçla onarımları yapılmıştır.

⁷ 2022 yılında yapılan çalışmaya; Doç. Dr. Mustafa Kemal Şahin (Kazı Başkanı/Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü); Özlem Elbustan (Bakanlık Temsilcisi/Sanat Tarihi Kayseri Müzesi); Arş. Gör. Ali Rıza Bilgin (1. Kazı Başkan Yardımcısı/Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü); Doç. Dr. Esra Keskin (2. Kazı Başkan Yardımcısı/Hitit Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü); Doç. Dr. Abdullah Bakır (Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü); Dr. Öğr. Üyesi Beste Çok (Sanat Tarihi) (Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi); Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nurullah Alkan (Harita Mühendisi) Hitit Üniversitesi Osmancık Meslek Yüksek Okulu; Dr. Arslan Durdu (Tarihi); Arş. Gör. Sevgi Kübra Özdemirel Recep Tayyip Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü; Uzm. Seçil Göven; Uzm. Fatih Demir; Hüseyin Özkan (Arkeolog); Esra Erkan (Sanat Tarihi); Seyit Bilal Baydur (Sanat Tarihi); Evrim Savran (Öğrenci) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü ; Nur Efşan Bağdagül (Öğrenci) Aydın Adnan

Kazı ekibi çalışma süresi boyunca Alaca Şehit Mehmet Kocakaya Fen Lisesinde kalmış, günlük çalışmalar ise Mahmudiye Köyü Muhtarlığınca ekibe tahsis edilen ve Kazı Başkanlığınca Kazı Evi olarak düzenlenen Mahmudiye Köyü Köy Konağında sürdürülmüştür⁸.

112/262⁹ (100.00x100.00) numaralı parselde yer alan yapının tespiti için kazı öncesinde gerekli belgelendirme ve temizlik çalışmaları yapılmış, alan plan kare sistemi içerisinde 10.00x 10.00 m. boyutlarında bölümlere ayrılmıştır (Harita:1-2, Resim:1-2).

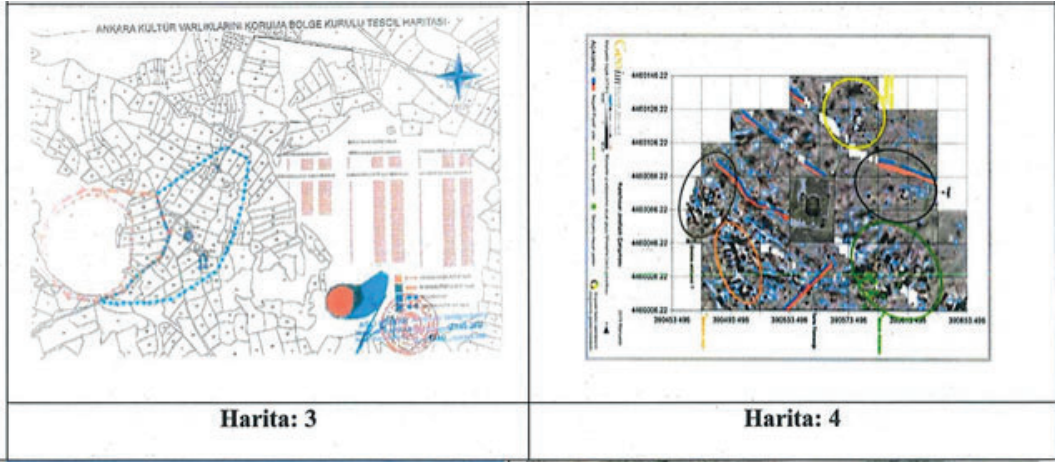
Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü); Ece Şensöz (Öğrenci); Özlem Akyol (Öğrenci) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü); Semi Boğaç Gürdal (Öğrenci) Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü) katılmıştır.

⁸ Alaca İlçesi ile kazı alanının bulunduğu Mahmudiye Köyü arası yaklaşık 25 kilometredir. Günlük olarak kalınan lise pansiyonu ile köy arasında ulaşım Alaca Kaymakamlığı tarafından tahsis edilen bir minibüs ile sağlanmıştır. Bu araç ayrıca kazı ekibinin köye gidiş-geliş haricinde yaptığı tüm seyahatlerinde kullanılmıştır. Kazı ekibinin öğle yemeği ihtiyacı Alaca Kaymakamlığı ve Alaca Belediye Başkanlığınca, Belediye Aş Evi tarafından karşılanmıştır. Kaymakamlık tarafından tahsis edilen minibüsün kazı çalışmaları boyunca ihtiyacı olan (Alaca İlçesi ile kazı alanı arası ve kazı ekibince yapılan tüm diğer seyahatler) akaryakıt, kazı ekibinin diğer yemek, iye, market-manav, hırdavat, kırtasiye ve tüm diğer ihtiyaçları Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce gönderilen ödenekle karşılanmıştır. Kazıda bedenen çalışan kazı personelinin maaş-sigorta vb masrafları ise Çorum Valiliğince sağlanan ödenekle karşılanmıştır. Bu sebeple Kazı çalışmalarını yürütebilmemiz için gereken her türlü katkı-yardım ve ödenek temini hususunda -Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne, -KVMGM Kazılar Daire Başkanlığına -Çorum Valiliğine, -Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne, -Alaca Kaymakamlığına, -Alaca İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, -Alaca Belediye Başkanlığına, Alaca Mahmudiye Köyü Muhtarlığına sonsuz şükranlarımızı arz ederiz.

⁹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 27/5/2021 tarih ve 1260 sayılı kararı.

Kalehisar Ören yerinde var olan yapıların yanı sıra yanı sıra 2019 yılında yapılan jeofizik (manyetik) çalışmalar ile yeni yapıların belirlenmesi kentin bilinen-den daha fazla yapıya ve büyüklüğe sahip olduğunu göstermektedir (Harita:3,4).

10.00 x10.00 m metre boyutlarında tespit edilen açmanın sınırları demir kazıklar ve güvenlik şeridi ile belirlendi. Sınırları belirlenen açmanın güneybatısında ve devamında batı yönünde bir yapıya ait olabilecek duvar izleri yüzeyden tespit edilebilmektedir. Alandaki yapının daha iyi tespitinin yapılabilmesi için başlangıç amaçlı drone ile açmanın hava fotoğrafları alınmıştır¹⁰ (Resim:1-2).

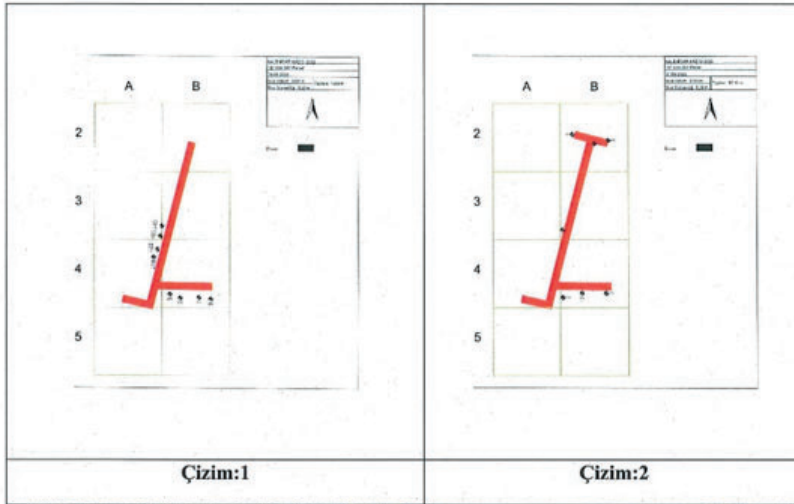
Kalehisar ören yeri medrese (112/268), kervansaray (112/264), hamam (112/272) ve kazı alanı 112/262 numaralı parsel dışındaki alanlar özel mülkiyet alanlarından oluşmakta¹¹, bu nedenle kazı alanı sınırlıdır. Buna uygun çalışma düzeni uygulanmaya çalışılmış, verimlilik artırılmaya çalışılmıştır (Resim:3-4).

¹⁰ Çalışma süresi boyunca drone ile günlük çalışmalar belgelenmiştir. Diğer yönden alanın eski hava fotoğraflarının temini konusundaki çalışmalarımız devam etmektedir.

¹¹ Özellikle ilerideki süreçte 112/269 ve 263 numaralı parsellerin yerel kamu imkanları ile kamulaştırılması konusundaki çalışmalarımız sürmektedir.

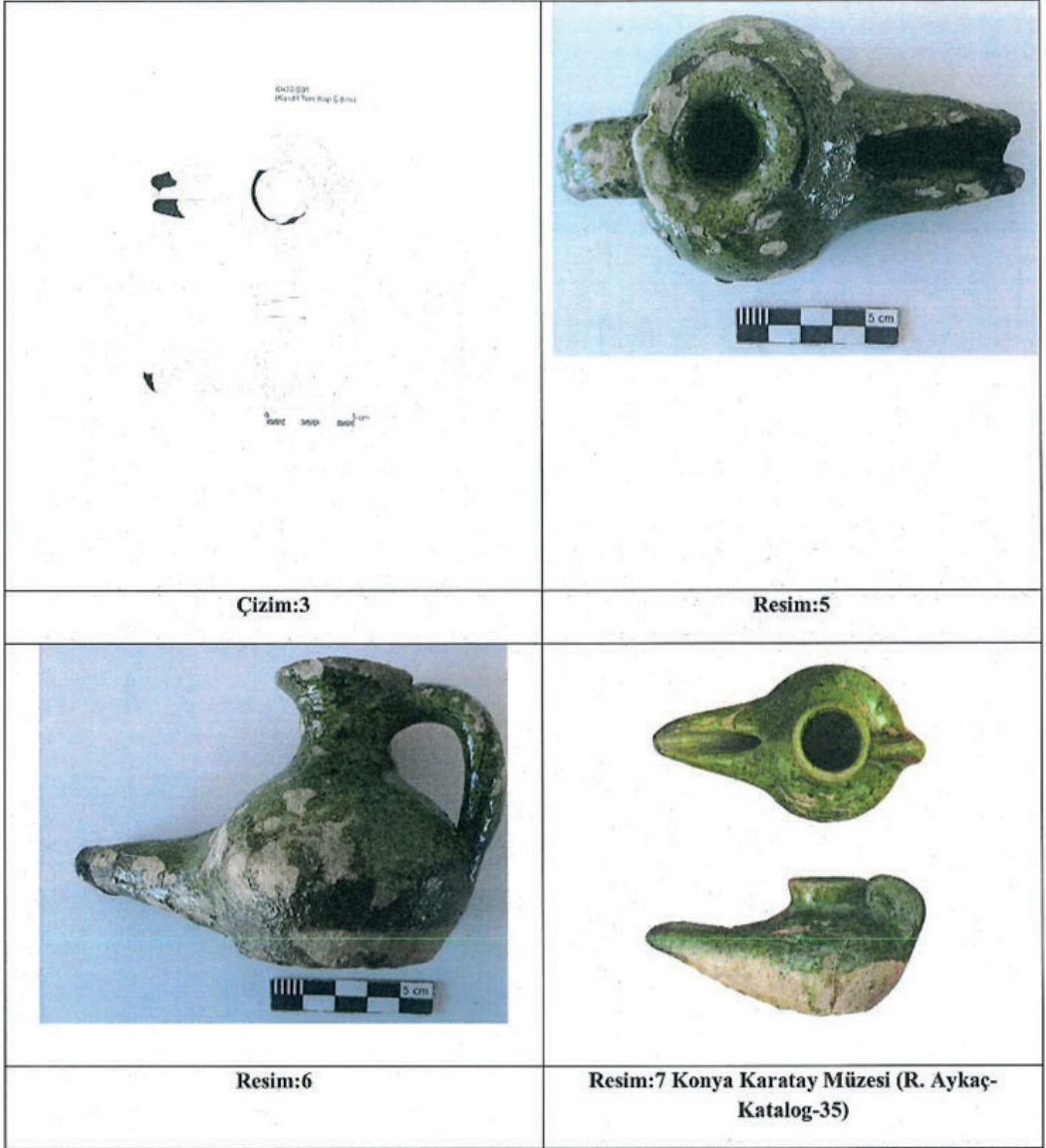
2022 yılı çalışmaları 05 Ağustos 2022- 09 Eylül 2022 tarihleri arasında, 112/262 numaralı parselde yer alan yapının tespiti için kazı öncesinde gerekli belgelendirme ve temizlik çalışmaları yapılmış, alan plan kare sistemi içerisinde 10.00x 10.00 m. boyutlarında bölümlere ayrılarak çalışmalar sürdürülmüştür. B4 güney ve B2 açmalarında olası yapının duvar izleri belirginleştirildi, açmaların içlerindeki hafriyat toprağı ve moloz taşlar temizlendi, açmalar fotoğraflanarak belgelendirildi, (Harita: 1-2 Çizim: 1-2 Resim: 3-4) olası yapı hakkında veriler güçlenmesi bakımından bu veriler oldukça önemlidir. Özellikle yapıya ait duvar izlerinin batı yönünde, jeo-fizik (manyetik) çalışmalar sonucunda belirlenmiş olan olası yapı izlerine doğru devam etmesi çalışmaların devamı yönündeki önemini göstermekle birlikte, kazısı devam eden yapının işlevsel özelliğinin belirlenmesi yönünden de önemlidir.

Çalışmada; 1 (Bir) adet envanterlik eser (kandil), 59 (Elli dokuz) amorf nitelikli seramik ile 33 (Otuz üç) adet sikkenin¹² ele geçmesi kentin buluntu yönünden zenginliğini ve önemini göstermektedir.

¹² Bakan Temsilcisi Özlem Elbistan kontrolünde 05.09.2022 tarihli Tutanak ve Ekleri ile birlikte Çorum Müze Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

Çalışmaların devamında 06.08.2022 tarihinde, B/4 açmasının batı yönünde 923 kodunda (-3.87 m.) sağlam durumda kandil bulundu. Yeşil sırlı, 7.2 (Yükseklik) x 10.7 (Genişlik) (Koordinatlar:40.26740235/D- 34.71503326 B) boyutlarında olmakla birlikte üzerinde herhangi bir bezeme yer almıyor (Çizim: 3, Resim: 5-6).

Kandilin sağlam şekilde ele geçmesi yanında Anadolu Selçuklu döneminde benzer örneklerine özellikle Konya’da (Resim: 7) (Aykaç 2017) rastlanması Kalehisar’ın önemini ortaya koymakta, seramik ve çini üretim yeri olduğunun kanıtı durumdadır. Bu nedenle çalışmaların bu yönden de ilerlemesinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca 2019 yılından başlayarak yüzeyde toplanan ve kazı alanlarından elde edilen seramik, çini örnekleri yine bunun kanıtlayıcı durumundadır (Resim:8-10) (Şahin 2024). Benzer bezeme örneklerinin Divriği Kalesi seramiklerinde görülmesi (Resim: 11) (Orhan 2022: Katalog-43) Kalehisar kentinin sanatsal gelişmişliğini yansıtmaktadır.

Resim:8

Resim:9

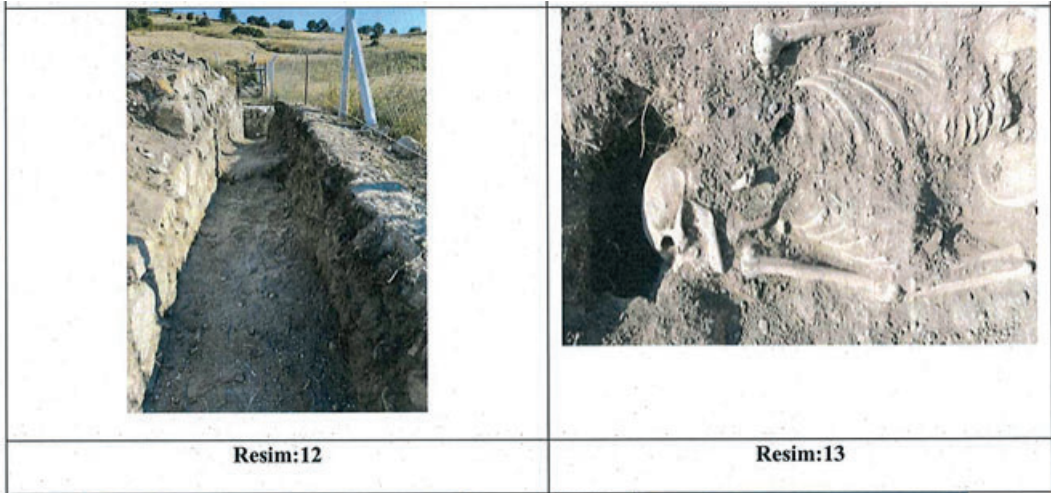
Resim:10

Resim:11 (B.Y. Orhan 2022, Katalog-43)

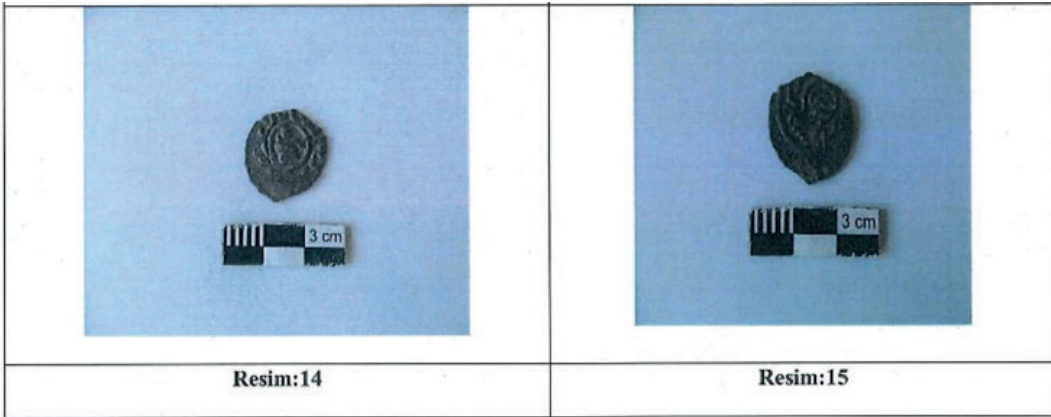
Yapının B4 açmasında güney duvarında 08.08.2022, 09.08.2022, 18.08.2022, 19.08.2022 tarihlerinde bulgularına rastlanan çocuk ve yetişkin iskeletlerinin¹³ fazlalığı yapının niteliği ve işlevine yeni boyutlar getirdiği için antropolojik çalışmaların ortaya koyacağı bulgular bu yönden önemlidir¹⁴ (Harita: 1-2 Çizim: 1-2 Resim: 12-13). Kentte medrese ve kervansaray arasında yer alan mezarlık alanının dışında, bu verilerin yapının kuzey ve güney yönlerinde yoğunlaştığının görülmesi konunun incelenmesi bakımından önemlidir. İlerde yapılacak çalışmalar konuya açıklık getirecek yöndedir.

¹³ 298 kodunda ve 36 T645068 K 4458865 koordinatlarında

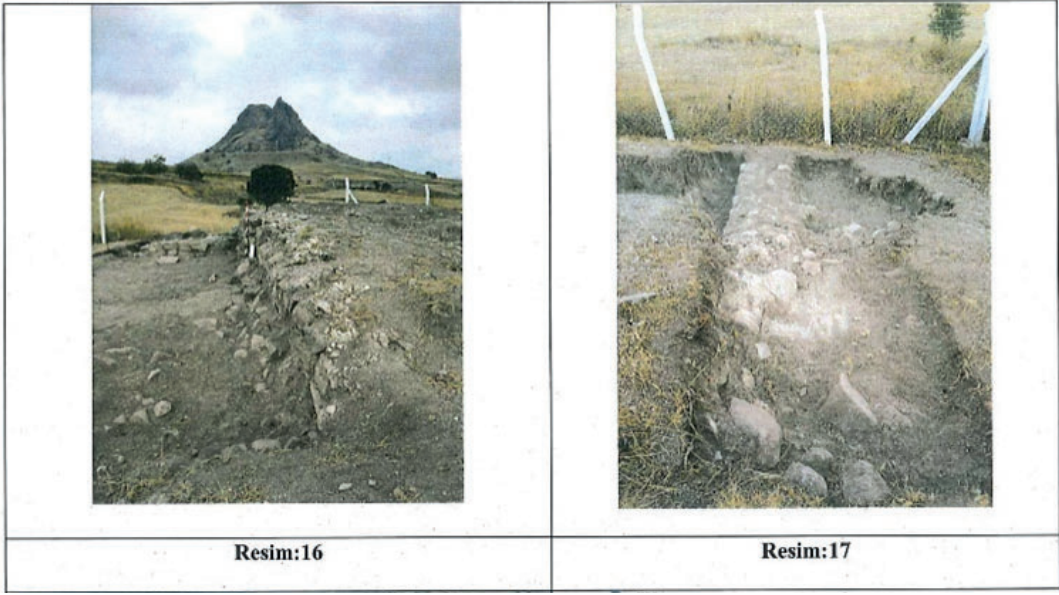
¹⁴ 2023 yılında yapılan çalışmalarımızda da bu verilerin sayısı artmış, B2 açmasında da örneklerine rastlanılmıştır. Bu konudaki antropolojik çalışmalarımız devam etmekte, 2023 yılı çalışmalarımıza da kapsayacak şekilde bulgu ve değerlendirmelere yer verilmesi düşünülmektedir. Buna ek olarak arkeo-zooloji çalışmalarımızda antropolojik çalışmalarla birlikte ele alınacaktır. Dolayısıyla bu konuda daha ayrıntılı sonuçlara ulaşabilmek mümkün görünmektedir.

08.08.2022, 09.08.2022, 11.08.2022, 19.08.2022 23.08.2022 tarihlerinde yüzeyde ve aynı alanda B4 açmasında ele geçen sikkelerin sayısal fazlalığı dikkat çekicidir. Bunlardan 2.0x2.1x0.1 cm. boyutlarında olan iki sikke üzerinde yazılar belirgin durumdadır. Dairesel alanda El mülkü li'llah, etrafında, E's Sultân'ul'azam Rükne'd-dünya ved'din Kılıç Arslan ifadesi geçmektedir (Harita:2 Çizim:1,2 Resim:14,15). Diğer yandan 2022 yılına kadar gerek açmalarda gerekse yüzeyde ele geçen sikkeler belgelendirilmiş, temizlik çalışmalarının ardından bu yönde de önemli ilerlemelerin sağlanacağı görülmektedir.

27.08.2022 tarihinde, B2 açmasında yapının kuzeybatı yönde çalışmalar sürdürülmesi sonucunda duvarın batı yönüne doğru devam ettiği belirlendi. Drone fotoğraflama, fotoğraf çekimi işlemi yapıldı. Gün içinde kuzey-batı duvarının köşesinin belirlenmesi amacıyla kuzey, doğu batı yönüne doğru gidildi. Aynı zamanda kuzey-batı yönündeki çalışmalar sırasında biriken moloz taş ve otlar temizlendi, seramiklerin çizim işleri sürdürüldü (Resim:16,17).

Çorum’da günümüze gelebilen iki medreseden birisi olan (-diğeri Alaca Hüseyin Gazi Medresesi) ve Kalehisar ören yerinin önemli yapılarından olan medresenin restorasyon çalışmaları yapının korunması yönünden için çok büyük önem taşımaktadır (Resim:18,19). Bu nedenle 10.08.2021 ve 01.09.2022 tarihinde Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, medresenin güçlendirilmesi ve ileride yapılacak olan restorasyon çalışmaları konusunda değerlendirmeler yapılmış, 2023 yılında başlamak üzere ilerleyen süreçte devamı konusunda karara varılmıştır.

Kazısı Yapılan Alana, Yapıya (H/I 7-8, 9-10) (112/262) Yönelik Saptama ve Öneriler

05 Ağustos 2022- 09 Eylül 2022 tarihleri arasında yapılan çalışmalar 2863 sayılı yasanın 35. maddesine uygun olarak yapılmıştır. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız yapı (H/I 7-8, 9-10) (112/262 parsel) Kalehisar kentinin önemli yapılarından birisi olduğunu, Medrese- Kervansaray ile büyüklüğü/boyutları (yaklaşık 25.00x 25.00 m.), aynı düzlem üzerinde olması ve buluntuların zenginliği gösteriyor. Ayrıca 2019 yılında yaptığımız jeo-manyetik araştırmalar sonucunda belirlenen yapıların yoğun olduğu merkezde burası yani medrese- kervansaray ve 262 numaralı parselin arasında kalması, kentin bir anlamda merkezini oluşturduğu kanısını güçlendirmektedir (Harita:2, Resim:1).

Kazısına başlanan alanda 112/262 tespit edilen yapının varlığı son derece önemlidir. Bu nedenle kazı sırasında elde edilen mimari, seramik, çini, sikkeler, insan iskeletleri ve hayvan kemikleri Kalehisar'ın verilerini her yönden güçlendirmektedir. Bu nedenle ilerleyen süreçte arkeolojik kazı çalışmalarının sürmesi kentin öneminin ortaya konulması bakımından önemlidir.

Çalışma süreci içerisinde gerek kazı sırasında gerekse değişik yerlerden elde edilen seramik, sırlı tuğla ve çiniler ile sikkelerin çizim ve fotoğrafları çekilerek belgelendirilmesi yapılmış, bilimsel ortamlarda sunulması yönünde çalışmalar sürmektedir.

Kalehisar ören yerinde kent özelliği gösteren yapılar topluluğu; özelinde Orta Karadeniz, genelinde de Anadolu Selçuklu dönemi ve devamında kentsel tasarım hakkında ayrıntılı bilgi vereceği için çok önemli bir yere sahip durumdadırlar. Medrese, han/kervansaray, hamam, mezarlık alanı ve çini fırınlarının varlığının belirlenmesi kentin ayrıcalıklı bir önem kazanmasına neden olmaktadır.

Kalehisar (Karahisar) önemli bir Selçuklu kenti olması yanı sıra aynı zamanda bir çini merkezi durumundadır. Cami, medrese, han gibi çeşitli yapıların görüldüğü kent üzerinde, farklı yapı tiplerinin belirlenmesi için kent üzerindeki çalışmaların sürmesi gerekliliğini gösteriyor. Ayrıca Kalehisar darplı sikkeler de belki çalışmalar sonucunda ortaya çıkabilir. Kalehisar'ın yapısal ve bezeme sorunlarının çözümü içinde ileride yapılacak çalışmalar önemlidir, diğer deyimle nedenlerinin ortaya konulması gereklidir.

İlerideki çalışmalar için arkeolojik kazı, jeo-fizik ve mevcut yapıların korunması için restorasyon çalışmalarının yapılması çok önemlidir. Kazı çalışmalarınız sırasında medresenin restorasyonu için Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğünden gelen yetkililer ile gerekli görüşmeler yapılmıştır. Zamanla belirli bir program içerisinde yapılacak çalışmalarla kültürümüze, Kalehisar Anadolu Selçuklu kenti olarak kazandırılacak veriye sahiptir. Orta Karadeniz bölgesinde Anadolu Selçuklu dönemine ait bir kentin varlığı, kent modeli ortaya çıkarılmış olacak, Çorum ve çevresinde bilinenin aksine Anadolu Selçuklu dönemine ait zengin bir kültürel yapılaşma ortamının belirlenmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

Aykaç, Ramazan (2017). *Konya Karatay Müzesindeki Anadolu Selçuklu Dönemi Seramik Kandiller*, Konya: Palet Yayınları.

Orhan, Büşra Yaprak (2022). *Divriği Kalesi Kazıları-2 Boyalı Kazıma Teknikli Özel Bir Grup Seramik*, Ankara: Myrina Yayınları.

Şahin, Mustafa Kemal (2008). “Çorum- Merkez Cemilbey Köyünde Bir Selçuklu Camisi”, *Uluslararası Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çorum Sempozyumu*, 23-25 Kasım 2007, C.II., Çorum: Çorum Belediyesi Yayınları, 641-655.

Şahin, Mustafa Kemal (2018). “Çorum ve Çevresinde Anadolu Selçuklu Dönemi Düşünce ve Kültürünün Oluşumunda Bazı Yapılar Üzerine Yorumlamalar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2018, S.44, 177-200

Şahin, Mustafa Kemal (2014). “Orta Karadeniz Bölgesinde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Yapıların Çözümlemeli Plan İrdelenmesi”, *I. Uluslararası Selçuklu Sempozyum Selçuklu Tarihi Kültür ve Medeniyet (Bildiriler II)*, 27-30 Eylül 2010- Ankara: Kayseri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 369-419.

Şahin, Mustafa Kemal (2019). “Orta Karadeniz’de Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları: Çorum-I Yüzey Araştırması”, 40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, 7-11 Mayıs 2018 Çanakkale/ Scientific Committee of 40th International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry, 36. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C.3, 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 135-150.

Şahin, Mustafa Kemal (2021a). “Orta Karadenizde Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları: Çorum-I Bölgesi Yüzey Araştırmaları”, *XXIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları, 547-560.

Şahin, Mustafa Kemal (2021b). “2019 Yılı Kalehisar Yüzey Araştırmasında Elde Edilen Yeni Bulgular”, 24. *Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı*, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Yayınları, 670-699.

Şahin, Mustafa Kemal (2022a). “2020 Yılı Kalehisar Yüzey Araştırmasında Elde Edilen Yeni Bulgular”, 25. *Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu/25. Internatinal Middle Ages Turkish Period Excavations History Of Art Researches* (14-16 Ekim 2021), Ed. Ahmet Çaycı- Ahmet Yavuzylmaz, Konya: Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yay., 815-854.

Şahin, Mustafa Kemal (2022b). “2019-2020 Yıllarında Yapılan Çorum İli ve İlçelerinde, Orta Karadeniz’de Anadolu Selçuklu Dönemi Yapıları’ Yüzey Araştırması (Çorum/Alaca-Kalehisar) Çalışmaları”, *2019-2020 Yüzey Araştırmaları*, C.2, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 417-433.

Şahin, Mustafa Kemal- Çakan, Metin- Bilgin, Ali Rıza (2023a). “2021 Yılı Kalehisar Arkeolojik kazı Çalışmaları”, 26. *Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1158-1178.

Şahin, Mustafa Kemal (2023b). “Kalehisar Ören Yeri Kazı Çalışmaları (2019-2022) / Excavation Works at Kalehisar Archaeological Site (2019-2022), *Cumhuriyetin Birinci Yüzyılında Anadolu’da Türk Dönemi Arkeoloji Çalışmaları*, Ed. Harun Ürer, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 605-620.

Şahin, Mustafa Kemal (2024), *Kalehisar Seramikleri Üzerine Ön Çalışma*, Konya: Literatürk Akademia.

